

Aleksandar Prokopiev

ZVIRKALO

Zaslepi me svojom tamnom blizinom.
O, smiluj se,
dušmane ljubljene moje volje!
(Džejs Džos: *Molitva*)

They have friends to sit by. They have
things to say privately in corners. But I attach
myself only to names and faces, and hoard
them like amulets against disaster.
(Virginia Woolf: *The Waves*)

Da ti kažem, da mi kažeš. Kada ćemo se čuti telefonom? Još koliko sati ti treba da se razbudiš? A posle? Hoćemo li putovati? Ili samo piti kafu? Čak i reči, glasne, zvuče drugačije. A ako ih šapućem, ne čuju se.

Ne, neću uzeti ništa. Samo da zaspim. Za tvoju "laku noć": posekotina, kantarion na parčetu vate, iris, volim volim na kvadrat, na četiri kvarteta, na pet kvinteta, na šest seksteta... Po punom mesecu pužu ptice, kao mravi. Pa hajde onda da mesečarimo!

Molim? 00.23. Pa šta. Neka i galopira, ako mu je volja, raspušteno, besno, neka hita, neka preskače godine u zanosu da će moći da me udalji od tebe, a ja sam sve bliži, a ti sve lakša, koračajući iznad tla kao da imaš federe na nogama, krhka, dok se suncokreti, isto tako krhki, rasejani po desnom keju Vardara, okreću tebi. Sve ove razvejane godine su u jednom istom danu, u jednoj noći, jedne iste ponoći, u jedno isto jutro, tada kada si bila majušna beba i sada, kada mirišeš morske alge, iako su to vode podzemne. I ptice koje se dovikuju su galebovi, ili barem imaju nešto morsko u sebi.

Kada sam prestao da se viđam sa tobom, kada si otišla, kada sam te izgubio, da li sam se i sam izgubio, da li sam umrtvio jedan deo sebe i zamračio ga u nekim svojim zaturenim hodnicima? A šta sam mogao da učinim? Ovakav, em lepljiv, em zatrčan, vučem se po Skoplju, virim u njegove porodne detalje, uživljam se u tim bezvrednim trenucima, u tim prašnicama, u tim senkama senki. Iščezaio je ćira za Saraj, iščezaio je i foto dućan "Uspomena", na njihovom mestu se preslikavaju zgrade nakićenih fasada i ispišanih ulaza, a ja se zadovoljavam sitnim ulovima svakodnevnog, utapam u brzopoteznim vestima... 00.40... evo od đubretara opet ni traga, a đubre se nakupilo, naraslo, širi se i niko

više ne može da me oslobodi od njega, čak ni orao lavovskih šapa koji ispunjava svaku čovečju želju. To nisam ja, to nije moje ime, kažeš mi, a ti? ko si ti?, kažeš mi, zar ne znaš, ne šali se Jano ili mati njena, svejedno, ne šali se, zar me ne prepoznaješ, sa tobom sam, oduvek, još kada si bila obučena u ružičastu bluzu i beo šorc sa manžetnama, ili u haljinicu bez rukava sa kopčanjem otpozadi, svejedno, možda mi se jezik odvezuje kada sâm sam, i tada ređam same nebuloze, od glave do pete, ali ja sam takav, tvoj, ne zafrkavaj se, molim te, evo... 00,42... đubretari još ne dolaze, popišmanili su se izgleda noćas, pa šta ako ih nema, veće je đubre u nama nego van nas, ovo nije sarkazam, nikad nisam bio sarkastičan, nisam povređivao, nisam grizao u meso, ali najglavnije je urađeno, a ja ne mogu da se odvojim od onog za šta neki kažu da više ne postoji, možda sam ja nesvestan, a možda ne poznajem sebe, ali zar svi mi nismo nesvesni, manje ili više, pa i istina i laž su nesvesni, obe su kratkih nogu, Jana, Jana, ponavljam, bićeš mi u životu do samog kraja, do kraja pa i dalje od toga, ka sledećem životu, pa makar se sve to produžavalo kao priča i držaću ja tebe tamo unutra čak i onda kada zaključavaju vrata između nas, kao što su uvek i radili, tupadžije! nosorozi! odrpanci! žablji narod polagao u blato, šta to oni mogu da vide, šta oni to mogu da zamisle... Jano, o Jano moja mila...

00,45... među se maske sene se razmnožavaju sunce je u ćeliji, mesečina maršira kao legitimna meta po noćnoj stazi upravo tako isto mu dođe a ja gde sam tu dole najdole gospodar blata imam svoju liniju života ima scensko oko što slabost marioneta gleda život termita a sâm sam slepac sam skitnica nekropolis sakatost gutanje mekih zalogaja sluge zima napušten luna park sa obešenim ringšpilima žabe u bari raspukle šišarke...

Čuvaru, čuvaru, budalo jedna!

U vodi je do kolena. Do njega, pet žena i šesta, instruktorka, vežbaju akva-aerobik. Levi lakat treba da dotakne desno savijeno i dignuto koleno, zatim, obratno – desni lakat, levo koleno. Pa opet isto, još jednom. Voda pomaže, pretpostavlja, time što otežava podizanje nogu. – Ne, ne, leđa da ostanu potpuno ispravljena, kao i jedna noga! – visoki glas instruktorka nadvikuje glasni ritam muzike sa kasetofona, ukopanog u pesku na obali. Sada se žene hvataju u krug za ruke i čuče u vodi kao za "ringe-ringe-rija", potom produžavajući da se drže za ruke, podižu se neravnomerno, podgurkujući se uz smeh.

Nekoliko metara dublje od njih, vidi kako se Jana igra sa plastičnim delfinom. Delfin ima svetlozelenu glavu i prednja peraja, glatko plavo telo i tamnožut stomak sa plavim i zelenim pegama. Da bi sve bilo u tonu, oči i osmeh nacrtani su mu istom žutom bojom sa stomaka. Ispružena raširenih udova na delfinu, Jana zajedno s njim leži na moru. Jana je bez naočara koje je morala da nosi "na kopnu" od svoje šeste do četrnaeste radi korekcije vida. Nenošenje naočara dodaje njenoj rasejanosti jedan vid magličastog optimizma.

Među fotografijama sa toga leta, ova mu je najmilija. Jana, sa osmehom maloletne sfinge, i delfin.

Zar dolikuje odraslom čoveku da masturbira sa fantazijom? Svakako da mu dolikuje! Čuvaru, čuvaru, budalo jedna! Ne moram da dignem desnu ruku da bi se zakleo da govorim istinu. Ja sam Don Huan del Marko, najveći ljubavnik na svetu, predstavljam se dostojanstveno, bez obzira na zatupljene, bezlične, "verodostojne" dokumente tipa izvoda iz matičnog.

Ništa mi ne znače.

Mogu predano i sa zanosom da živim svoj izbor, da uživam u njemu. Odkako ću prišpeti u cas-u, bolničari će se sve češće šetati po travnjaku, jedva ga dotičući, a bolničar Crnac će direktno otići za Španiju da uči flamenko.

Ti i ja živimo u istom vremenu. Vremenu bez vremena.

Ima toliko "tačnih" ljudi koji seckaju vreme na deliće. A ne znaju, ili ne žele da znaju, da će se sve i tako i onako desiti.

Znaš li šta ima novo? Pera, onaj debeli komšijski sin, postao ginekolog, primarijus. Preko noći? Da. A njegov rođeni brat, još deblji, Kole? To nikad nećeš pogoditi. Slikar. Ponekad, dok sedim na klupi u dvorištu priupita me, onako u prolazu, a mangupski do-teran u Levis jakni i belim lanenim pantalonama, sa teksas rancem: U redu je? Baš mi je mило što ste dobro.

Prema ovoj geografskoj širini, od ponoći je prošao već ceo jedan čas. A možda je istrošeno još nekoliko minuta, pa već je "novi dan". Sa minutima nikad nije bio načisto, pa čak i kad uz sebe ima elektronski časovnik. Rođen je u 11 sati i 28 minuta (posebno značajan podatak za izračunavanje natalnog horoskopa). Umro (kao penzioner, ali još uvek za svojim radnim stolom, prepravljajući 15-to izdanje svog udžbenika biologije za drugi razred srednje škole) u 20 časova i 7 minuta. Neko izračunava uredno, tačno u sekundu, dužinu životnog veka građanina A. M. Pražnjenje i punjenje. U istoj sekundi rađa se još jedan budući građanin, koji posle nekoliko dana dobija isto ime – A. i prezime – M. I ovaj je dete, a ubrzo zreo čovek. Kao u priči o debeloj pahuljici, koja će se sigurno istopiti, i pored toga što je pred našim očima toliko kompaktna i voluminozna. Sve je to dirljivo, ali sasvim prirodno. Ravnodušni beležnik, koji inače nema nameru da pamti brojke i imena, nego da ih zapisuje (on je besmrtan, zar ne, sa najrazličitijim vremenima, epohama, erama u sebi), ipak se, za trenutčić, premišlja. Mada, uzgred, poklapanja su toliko česta i jednolična.

Dolaze đubretari. Ispražnjavaju kontejnere. Pune se deponije. Nekropolis. Jutros sam propustio metonomijski ritual – nisam sebi odsekao pramen kose. Opet one gnusne slike: Sakatost. Gutanje mekih zalogaja. Sluge. Zima. Napušteni luna park sa obešenim ringišpilima. Žabe u bari. Šišarke u blatu.

Slušao sam glas sa diktafona i mislio na tebe, zatim se sve pomešalo. Nemogućnost da se koncentrišem. Vest o smrti od leukemije još jedne maloletnice, V.-e, iz neke od susednih uličica sa imenima nekadašnjeg društva nesvrstanih – Bagdadska, Kairska, Bejrutska, Ankarska i slično. Te noći, pre nego što će umteri (u Dž časova, Y minuta): "Biću svemirski pilot i ići u Evrodiznilend". Kao u neubedljivoj holivudskoj melodrami – nije prošlo ni

deset dana otkako je dobila nagradu na međunarodnom takmičenju na harfi. Ti si imala osam godina, ne više, kada se ona rodila (obe ste Device).

Ipak, baca pogled ka bešumnom elektronskom časovniku. Brojčanik ignoriše ponoć: 01, 03... 01, 04...

... upravo sam vas ugledao. Mogu li sesti? Priređuju mi izložbu u Daut-pašinom amamu. Kao izbor iz poslednjih godina. Iz ciklusa "Divlji ljudi i pitome životinje". Skrpili su mi nekakav katalog. Oćete da ga pogledate? i daje mu jedan od deset luksuznih kataloga iz svog ranca. Da, to je onaj nekadašnji bucko Kole, koga Jana, u šali, zove "Labud". Jednom, dok su bili deca, gledao ih je kako se igraju pod borovima između njihovih dvorišta. Jana, cupkajući oko njega te na jednoj, te na drugoj, te na obe noge, pevusi jednu od onih svojih izmišljenih pesmica. Sa okruglim tankim okvirima, obučena u haljinicu bez rukava, sa širokim četvrtastim izrezom, podignutog struka, takoreći sve do nepostojećih grudi, i na kopčanje otpozadi, sa velikim okruglim, belim dugmadima. Izdaleka, izgleda da je haljinica svetloplava, a zapravo je sitno karirana, sa belim i teget kvadratićima. Prekratka joj je i dok poskakuje diže joj se visoko iznad kolena. Čuvaru, čuvaru, budalo jedna! Znaš li ti da se sećam čak i reči te pesmice. Ti si zapravo ispred nasmejanog Koleta odigrala ceo mali teatar u stihovima za dva glasa, jedan tvoj, Devojčice, a drugi, hrpavo namešten i dublji, Veštičin:

Veštica: Ha, ha, ha, ha, ja sam veštica,
ha, ha, ha, ha, ja sam veštica.
U papagaja te pretvaram ja!

Devojčica: No ja ti to ne dam.
I Bogovi to ne daju.
I magija neće delovati.

Veštica: Evo moga muža.
On će te pretvoriti u prase. A možda u zeca.
Pa ćemo te slatko pojesti.

Devojčica: Ne može to tako.
Ne dam da me pojedete.
Ako me pojedete dobićete jedan veliki boks.

Veštica: Ja i moj muž
imamo svoje detence.
Naše, samo naše.

Devojčica: Vidi koliko je simpatično!
Zar ovakvo dete može da se jede?
Ono je samo da se mazi i voli.

Veštica: U pravu si, dušice.
Sva su deca slatka.
Ali ne za jelo. Nego da se vole.

Sačuvao je ovaj prizor od pre 20-ak godina u svoj njegovoj jasnoći, bez i najmanjeg oblačka. Sećanje često oblikuje ljude u fantome, ali u ovom slučaju ne samo Jana, što se podrazumeva, nego i debelo komšiče Kole, sadašnji prepotentni predstavnik mlađane makedonske likovne generacije, su anđeli – jedino zato jer je on tada bio tvoj drugar, a prizor fiksiran, bez daljih posledica. To što su docnije godine izdužile lice i telo Koleta "Labuda" (zajedno sa nosom koji se od maleckog i prćastog pretvorio u dominantan, široko otvorenih nozdruva kao u nestrpljivog ždrepcu) uopšte ne kvari ovu sliku u njegovoj glavi. Pogled Devojčice uperen negde iznad Koleta (možda zbog kamuflaže naočarima) na vrhove borova, sa preobražajem u Vešticu spušta se, postaje direktan, prolazi kroz uplašenog Koleta, detinje oštar i prodoran, lukav i jasan istovremeno, i doleće do njega, razneženog posmatrača, udaljenog petnaestak metara. Da bi ostao u njemu i danas, ne-taknut cele tri decenije. Možda zato jer rasteenje nije nimalo promenilo njegov sjaj. Jana, samo je skinula naočare, negde posle 14-og rođendana, i tako je do kraja otkrila ("pred licem javnosti", kao što ima običaj da kaže njena majka) svoje lešnikove oči. I najplašljiviji pogled može da postane krvoločan, kao u srna posle dugog zatočeništva u skopskom ZOO-u, a najmračniji topao kao kod masovnog ubice koji, dok se pušta gas u komori, evocira sećanje na nedeljni porodični ručak u prirodi i na majčin osmeh dok mu dodaje čašu toplog čaja iz termos. Ali tvoj, zanešeni, ili pak iziskujući, poseduje jednu te istu svežinu, odmoran svetao bljesak koji nadolazi, i pored miopije, mislim, i zbog lešnik boje očiju (kao i obrva, i kose), što se kod tebe nije promenilo sa godinama, i kada si prestala da nosiš naočare. Plavooko dete uvek je nalik na lutku sa reklame, crnookom razigrane maslinke daju nešto od južnog temperamenta. Lešnikova deca, mnogo reda, ostaju najčovečnija i najneuhvatljivija. A možda je taj poseban utisak koji ostavlja tvoj pogled za sluga krupnih očiju. Tvoje su zaista velike, no ne kao kod nekih okatih ljudi kod kojih se lice upija u okrugle oči i koji zbog toga najčešće imaju uplašen izgled, već uz malu kosinu prema gore, čime pogled postaje važan, čak i kada je nezainteresovan.

– odlomak iz duže proze –

(S makedonskog preveo **autor**)